

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

**Komplexní služby a podpora osob se zrakovým postižením na
Pardubicku**

Kateřina Holická

**Bakalářská práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina HOLICKÁ**
Osobní číslo: **H08557**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Komplexní služby a podpora osob se zrakovým postižením na Pardubicku**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod 2. Terminologické vymezení 3. Klasifikace osob se zrakovým postižením 4. Příčiny, projevy a důsledky zrakového postižení 5. Komplexní služby a podpora pro osoby se zrakovým postižením 6. Legislativa 7. Integrace (inkluze) zrakově postižených 8. Hodnoty zrakově postižených 9. Podpůrná síť zrakově postižených na Pardubicku 9.1 TyfloCentrum Pardubice a jeho služby (pracovníci, uživatelé) 9.2 Kvalitativní výzkum formou případových studií 10. Závěr 11. Literatura

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Schnidlerová O. Na ruce si nevidím. Praha: Okamžik 2007
Schnidlerová O. Kapitoly ze sebeobsluhy nevidomých a slabozrakých. Praha: Tyfloservis 2007
Štréblová, M. Poznáváme svět se zrakovým postižením - úvod do tyflopédie, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem 2002
Venclová I. Školní úspěšnost dětí se zrakovým handicapem. Brno: Paido 2004
Cook R. Slepota. Praha: Ikar 1993
Finková D., Ludíková L., Růžičková V. Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením. Olomouc: Univerzita Palackého 2007
Novotná J. Kvalita života u lidí s postupnou ztrátou zraku. Praha: 2007
Ziková E. Podmínky zařazení později osleplých do pracovního procesu se zaměřením na sociální a pracovní rehabilitaci. Praha: 2003
Zákon o sociálních službách 2006/108 Sb.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Adriana Sychrová
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSsc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28.3. 2011

Kateřina Holická

Poděkování:

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Adrianě Sychrové za poskytnutí cenných rad a odborné vedení mé bakalářské práce při jejím zpracování.

Dále děkuji TyfloCentru Pardubice o.p.s., jmenovitě pak ředitelce Bc. Daně Stoklasové, všem pracovníkům za vstřícné jednání při absolvování mé praxe a především jejich klientům za ochotu a čas spolupracovat.

V neposlední řadě pak chci poděkovat mé rodině za trpělivost a psychickou podporu, kterou mi po celou dobu studia věnovali.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou zrakově postižených lidí. Poskytuje obraz o komplexních službách poskytovaných takto postiženým lidem. Cílem je poukázat na jejich nelehký život ve společnosti a zároveň na nízkou informovanost široké veřejnosti o této problematice.

KLÍČOVÁ SLOVA

komplexní služby; zrakové postižení; Pardubicko; oftalmopedie

TITLE

The Complex Services and Support to the Persons with Visual Impairment in the Pardubice Region.

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the problems of visually impaired people. It provides an image of complex services provided to such affected people. The aim is to draw attention to their difficult life in society and, at the same time, to the low awareness of the general public on this issue.

KEYWORDS

complex services; visual impairment; the Pardubice region; ophthalmopaedia

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Terminologické vymezení	10
3	Klasifikace osob se zrakovým postižením.....	13
4	Příčiny, projevy a důsledky zrakového postižení	15
5	Legislativa.....	18
6	Integrace zrakově postižených.....	20
7	Komplexní služby a podpora osob se zrakovým postižením.....	22
7.1	Rehabilitace zrakově postiženého	24
7.2	Kompenzační pomůcky	25
7.3	Stavební úpravy	31
7.3.1	Hmatové úpravy	31
7.3.2	Akustická orientační a informační zařízení.....	32
8	Hodnoty v životě zrakově postižených.....	34
8.1	Sociální význam zrakově postižených	34
8.2	Uplatnění zrakově postižených	34
8.3	Trávení volného času zrakově postižených.....	35
8.4	Partnerské soužití osob se zrakovým postižením	35
9	Podpůrná síť zrakově postižených na Pardubicku	37
9.1	Organizace na Pardubicku.....	37
9.1.1	Raná péče	38
9.1.2	Mateřská školka.....	38
9.1.3	Centrum pro zdravotně postižené	38
9.1.4	TyfloCentrum Pardubice, o.p.s.....	39
9.2	SONS – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR	42

9.3	Kvalitativní výzkum formou případových studií	43
9.3.1	Kvalitativní výzkum	43
9.3.2	Případová studie zrakově postižených	43
9.3.3	Realizace výzkumu.....	44
9.3.3.1	Plán a cíle výzkumu	44
9.3.3.2	Charakteristika výzkumného souboru	44
9.3.3.3	Metody výzkumu.....	45
9.3.3.4	Organizace a průběh výzkumu	45
9.3.4	Závěr výzkumu.....	49
10	Závěr	52
11	Literatura	53
12	Přílohy	56
12.1	Příběhy nevidomých.....	56

1 Úvod

Svou školní praxí jsem absolvovala v organizaci TyfloCentrum Pardubice o.p.s., která podporuje sociální integraci zrakově postižených osob. Tato zkušenost mi umožnila nahlédnout do prostředí zrakově postižených a jejich životních situací. Problematika zrakově postižených mě zaujala a chtěla jsem se o ní dozvědět více. Uvědomovala jsem si, jak těžké bude zpracovat prožitky něčeho, co s člověkem už zcela splynulo, stalo se vstřebanou a neoddělitelnou součástí. Z různých pohnutek jsem si však přála a měla zájem nahlédnout pod povrch běžných představ o slepotě. Postoj lidí bez zrakového handicapu k lidem se zrakovým postižením je stále ještě poměrně rozpačitý a nejasný. Naše pocity zahrnují širokou škálu – od soucitu, přes úlevu až ke zlomyslnosti. Stále ještě nedokážeme překonat rozpaky, jak člověka se zrakovým postižením oslovit a nabídnout mu pomoc. Cílem této práce je zaměřit se na veškeré komplexní služby a podporu osob se zrakovým postižením. Dále je potřebné vyzdvihnout i stále sílící trend integrace těchto skupin do komunity a do běžného života, spojený se snahou o zkvalitnění informací a jejich problémech. Doufám, že by má práce mohla být přínosem nejen „široké veřejnosti“, která o zrakově postižených málo ví, ale také snad jakýmsi vodítkem pro zrakově postižené či jejich rodiny, příbuzenstvo a přátele.

2 Terminologické vymezení

Na začátku této práce vymezím termíny, se kterými se v mé bakalářské práci můžeme setkat a které s touto problematikou úzce souvisí.

Zrak

„Zrak nás informuje nejen o tvaru, velikosti a barvě předmětů, jejich vzájemných prostorových vztazích, ale i o prostorových vztazích k pozorovateli, tzn. pozorované předměty lokalizujeme tak, aby centrální (korovou) integraci (fúzi) splynuly ve společný počitek, jednotný vjem (obraz).“¹

Tyflopsychologie

„Termín tyflopsychologie přeložen doslovně znamená psychologie nevidomých. Jeho užití je však v teorii i praxi rozšířeno i na psychologii slabozrakých. Jedná se tedy o psychologickou disciplínu, jejímž předmětem zájmu je psychika zrakově postiženého člověka v jejich vnitřních i vnějších souvislostech.“²

Oftalmopedie

„Zabývá se rozvojem, výchovou a vzděláváním zrakově postižených. Předmětem této disciplíny je výzkum pedagogických jevů u zrakově postižených, cílem je optimální rozvoj osobnosti takto postiženého jedince, příprava na povolání pracovní zařazení a společenské uplatnění.“³

Zraková vada

Podle Stoklasové⁴ spočívá zraková vada v tom, že poškození zraku nijak zvlášť neovlivňuje činnosti v běžném životě. Lidé se zrakovými vadami např. nosí dioptrické

---

¹ ŠTRÉBLOVÁ, M. *Poznáváme svět se zrakovým postižením : Úvod do tyflopédie*. 2002, str. 23

² GALVAS, Z. *Základní teze teoretické a užití tyflopsychologie*. 2004, str. 1

³ PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1998, str. 163

⁴ STOKLASOVÁ, D.; VODEHNALOVÁ, Z., et.al. *Diagnóza : nevidím*. Nedatováno, str. 5

brýle. S brýlemi zvládnou bez potíží každodenní činnosti, nemají omezení přístupu k informacím, v orientaci a samostatném pohybu, v pracovním uplatnění, v sociální oblasti apod.

Zrakové postižení

Stoklasová⁵ dále tvrdí, že osoby se zrakovým postižením, jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. V užším slova smyslu se tímto termínem rozumí ti, u nichž poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž běžná optická korekce nepostačuje.

Etiologie

„Etiologie je nauka o původu a příčinách nemocí.“⁶

Slabozrakost

„Slabozrakost je stav charakteristický snížením zrakové ostrosti obou očí, a to i s brýlovou korekcí. Tento stav působí postiženému potíže v běžném životě. Slabozrakost je vada orgánová, poškozeno může být zevní i vnitřní oko, zrakové druhy nebo zrakové centrum. Vada může být stacionární i progresivní.“⁷

Zbytky zraku

„Osoby se zbytky zraku mají dolní hraniční míru vnímat zrakem. Pro ilustraci lze uvést, že osoba s takovým handicapem může číst písmo o velikosti plakátového písma. Orientace v prostoru za použití zraku není zpravidla možná.“⁸

---

⁵ STOKLASOVÁ, D.; VODEHNALOVÁ, Z., et.al. *Diagnóza : nevidím*. Nedatováno, str. 5

⁶ REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. 1971, str. 94

⁷ PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1998, str. 165

⁸ PIPEKOVÁ, J. a kol. *c. d.* 1998, str. 165

Nevidomost

Vágnerová⁹ uvádí, že nevidomost znamená absenci tvarového vidění, ale může být zachována schopnost rozlišovat světlo a tmu. Někdy je dokonce možné určit směr, odkud světlo přichází. Úplná neschopnost zrakově vnímat je vzácností. Vyskytuje se např. jako následek enukleace obou očí po úrazu nebo nádorovém onemocnění. Takto postižení lidé potřebují speciální péči a úpravu životních podmínek.

Kombinovaná vada (zraková vada a přidružená vada nebo více vad)

„Je ve smyslu speciální pedagogiky zraková vada, která se projevuje oslabeným, částečným, závažným nebo úplným nevyvinutím zrakového analyzátoru a tím poruchou nebo nemožností zrakového vnímání a současně je přidružena ještě vada, nebo více vad různého charakteru a stupně.“¹⁰

---

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, str. 199

¹⁰ ŠTRÉBLOVÁ, M. *Poznáváme svět se zrakovým postižením : Úvod do tyflogedie*. 2002, str. 25

3 Klasifikace osob se zrakovým postižením

Je nutné zdůraznit, že v České republice neexistuje jednotná terminologie zrakového postižení.

Slowík¹¹ uvádí klasifikaci zrakových vad a poruch podle různých kritérií:

Tabulka č. 1

podle postižených zrakových funkcí	<ul style="list-style-type: none"> • snížení zrakové ostrosti • omezení zorného pole • poruchy barvocitu • poruchy akomodace (refrakční vady) • poruchy zrakové adaptace • poruchy okohybné aktivity • poruchy hloubkového (3D) vidění
podle stupně zrakového postižení	<ul style="list-style-type: none"> • slabozrakost • zbytky zraku • nevidomost
podle doby vzniku	<ul style="list-style-type: none"> • vrozené • získané
podle etiologie	<ul style="list-style-type: none"> • orgánové (např. vady čočky nebo sítnice) • funkční (poruchy binokulárního vidění, např. tupozrakost, strabismus)

„Definice Světové zdravotnické organizace WHO a její mezinárodní klasifikace chorob uvádí, že osoby nevidomé jsou ty, jejichž ostrost zraku* s co nejlepší korekcí se pohybuje od maxima 3/60 po stav, kdy jedinec nevnímá světlo.“¹²

*“Míru zrakové ostrosti vyjadřuje hodnota tzv. **vizu** – např. při hodnotě vizu 6/60 je postižené oko schopno vidět na cca 6 m to, co nepostižené oko vidím na vzdálenost 60 m.“¹³

¹¹ SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 2007, str. 61

¹² PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1998, str. 165

¹³ SLOWÍK, J. c. d. 2007, str. 62

Slowík¹⁴ uvádí klasifikaci podle závažnosti zrakového postižení (podle WHO):

- 1) **střední slabozrakost** – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) – minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 – 1/10, kategorie zrakového postižení 1
- 2) **silná slabozrakost** – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) – minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05) ; 1/10 – 10/20, kategorie zrakového postižení 2
- 3) **těžce slabý zrak**
  - a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) – minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 – 1/50, kategorie zrakového postižení 3
  - b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 °, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 °
- 4) **praktická nevidomost** – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 ° kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4
- 5) **úplná nevidomost** – ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie zrakového postižení 5

---

¹⁴ SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 2007, str. 62

4 Příčiny, projevy a důsledky zrakového postižení

Podle Jirmana¹⁵ umožňují smysly člověku vznik představ o všem, co ho obklopuje, a zčásti i o něm samém, a které mu jsou zprostředkovateli styků mezi světem vnějším a světem vnitřním. Nejdůležitější úlohu však hraje zrak. Je také rozdíl mezi zrakovým postižením vrozeným nebo vzniklým v útlém mládí a zrakovým postižením vzniklým ve věku pozdějším. Nadprůměrně rozvinutá jakákoliv schopnost se stává dovedností, kterou zrakově postižení lidé perfektně využívají, a proto možná vzniklo rčení, že „nevidomí jsou obdařeni šestým smyslem“.

„Zrakem získáváme 80 – 90 % informací o okolním světě, je to tedy jeden ze základních smyslů člověka. Z hlediska funkčního chování normálního jedince narušuje zrakové postižení především kognitivní funkce, orientaci v prostoru a samostatný pohyb. Etiologie vad zraku může být značně pestrá. Příčiny dělíme dle vlivů prenatálních, perinatálních a postnatálních. Velkou roli v oblasti výskytu zrakového poškození hraje dědičnost.“¹⁶

Zrakové postižení podle doby vzniku je **vrozené** nebo **získané**. Zrakové postižení může být často kombinované s jiným zdravotním onemocněním.

Tabulka č. 2¹⁷

Vrozené vady zraku - mají dědičný podklad nebo vznikla vlivem působením škodlivých činitelů na vyvíjející se zárodek nebo plod:	<ul style="list-style-type: none"> • dědičné, geneticky podmíněné poškození • vzniklé působením vnějších prenatálních vlivů<ul style="list-style-type: none"> - fyzikální (následky úrazů, RTG záření atd.) - chemické (léky, alkohol, drogy) - biologické; lze zařadit virové a mikrobiologické vlivy (rubeola, AIDS, syfilis, tuberkulóza, toxoplazmóza apod.)
Získané vady zraku - nástup zrakového omezení může být postupný nebo náhlý, příčiny později	<ul style="list-style-type: none"> • poškození při porodu • úrazy – poškození různých částí oka díky střelnému poranění, ráně kamenem, nevhodné zacházení s chemikáliemi, explozi výbušniny, nehoda s důsledkem

¹⁵ JIRMAN, J.; ZÁHOŘ A. *Oční lékařství : Slepota, její sociální význam a úkoly péče o slepé*. 1947, str. 577, 578

¹⁶ PIPEKOVÁ, J., et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1998, str. 164, 166

¹⁷ [Kompenzacnipomucky.blogspot.com](http://kompenzacnipomucky.blogspot.com) [online]. 2010 [cit. 2011-02-20]. Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené. Dostupné z WWW: <<http://kompenzacnipomucky.blogspot.com/search/label/ZRAK%20A%20JEHO%20VADY>>.

vzniklého zrakového postižení mohou být:	poškození mozku apod. • nádory • senilní katarakta – tvoří 20 % zrakových postižení ve věku 80 let a výše a jiné
--	--

Galvas¹⁸ tvrdí, že osoby nevidomé od narození mohou jen ztěžít vnímat svět v jeho celistvosti, členitosti a složitosti. Jedná se o svět vztahů a vazeb na kulturu, společnost i jednotlivce. Nevidomé dítě je totiž obklopeno mnoha jevy, o nichž si bez pomoci dalších osob nedokáže vytvořit správnou představu. A setkává se s pojmy, které se v jeho chápání nemusí krýt s vhodnou představou. Nezanedbatelnou roli v rozvoji představivosti nevidomého hraje jeho dosavadní zkušenost, představy již nabyté, ochota motivovanost vykonávat praktickou činnost, kombinační schopnosti, chápání prostorových vztahů, individuální zvláštnosti jedince a celá řada dalších skutečností. Z výpovědí některých nevidomých je však zřejmé, že o určitých předmětech a činnostech mají pouze značně povrchní a nepřesné „tušení“, jedná se jen o pasivní znalosti funkce či průběhu bez aktivního pochopení vlastní podstaty.

Pokud je přísun těchto podnětů omezený, nebo dokonce chybí, je třeba je nějak nahradit. Kompenzační funkci má především sluchové vnímání, hmatové vnímání, verbální dovednost (řeč má větší pro zrakově postižené větší význam, protože pomáhá nahradit omezené zrakové vnímání) a tzv. sluchová či hmatová paměť.¹⁹

Galvas²⁰ dále ve svých tezích uvádí řadu obtíží, které způsobuje zrakové postižení svému nositeli v rozličných životních oblastech.

1. **Deficit v poznávání okolního světa** - více než 80 % informací ze svého okolí a povrchu svého těla přijímá člověk zrakovou cestou,
2. **Deficit v oblasti manipulace s objekty,**
3. **Deficit v určování prostorových vztahů a pohyb v prostoru** - distanční charakter zrakového vnímání je pro tuto skutečnost velmi důležitým předpokladem,
4. **Deficit v oblasti socializace** – častý u primárně nevidomých,
5. **Deficit v oblasti každodenních činností a praktických dovedností.**

¹⁸ GALVAS, Z. *Základní teze teoretické a užité tyflopsychologie*. 2004. str. 11, 13

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, str. 200

²⁰ GALVAS, Z. *c. d.* 2004, str. 2

Je zřejmé, že jedním z nejhorších důsledků ztráty zraku je zvýšení závislosti zrakově postiženého na okolí a potřeba cizí pomoci při vyřizování běžných záležitostí, které si člověk bez zrakového postižení obstará sám.

5 Legislativa

Problematice zrakově postižených se v České republice věnuje přednostně zákon o sociálních službách a další související zákony a předpisy.

- ◆ **Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.** doplňuje **Vyhláška č. 505/2006 Sb.**, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Zákon upravuje:

- základní druhy a formy sociálních služeb, vymezuje základní činnosti při poskytování sociálních služeb, taxativně stanoví zařízení sociálních služeb,
- upravuje dávku sociální péče, tj. příspěvek na péči,
- dále stanoví povinnosti poskytovatelů a vymezuje registr poskytovatelů sociálních služeb,
- stanoví úhradu nákladů za sociální služby,
- stanoví podmínky poskytování služeb (např. uzavření smlouvy mezi poskytovatelem a klientem),
- stanoví předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách atd.

- ◆ **Zákon o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb.**

- ◆ **Zákon o sociálním zabezpečení č. 100/1988 Sb.**, upravuje problematiku přiznávání mimořádných výhod ve znění pozdějších předpisů

- v § 86 odst. 2) zákona o sociálním zabezpečení se stanoví, že občanům se smyslovým postižením, které podstatně omezuje pohybovou nebo orientační schopnost, se poskytují podle druhu a stupně postižení mimořádné výhody, zejména v dopravě nebo při potřebě průvodce. Těmto občanům jsou přiznávány mimořádné výhody I., II., III. a IV. stupně podle míry postižení.

- ◆ **Vyhláška č. 182/1991 Sb.**, upravuje přehled příspěvků a dávek (nejen) pro nevidomé osoby. Vyhláška rozděluje příspěvky pro nevidomé osoby takto:

1) *jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek*

- § 33 této vyhlášky uvádí, že zrakově postiženým občanům lze poskytnout příspěvky na pomůcky, které jim umožňují získávat informace nebo styk s okolím prostřednictvím hmatových nebo

sluchových vjemů nebo prostřednictvím zbytků zraku, popř. na pomůcky na přípravu a realizaci pracovního uplatnění,

- 2) *jednorázový příspěvek na úpravu bytu,*
- 3) *jednorázové příspěvky na zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla,*
- 4) *jednorázový příspěvek na provoz motorového vozidla,*
- 5) *jednorázový příspěvek na individuální dopravu,*
- 6) *příspěvek na zvýšené životní náklady,*
- 7) *příspěvek na úhradu za užívání bezbariérového bytu a garáže,*
- 8) *příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým občanům.*

- ◆ **Právní předpis č. 183/2006 Sb.**, o územním plánování a stavebním řádu souvisí s tvorbou bezbariérového prostředí **Vyhláška MMR č. 369/2001 Sb.**, o obecných technických požadavcích, zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace.
- ◆ **Zákon č. 117/1995 Sb.**, o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.
- ◆ **Zákon č. 155/1995 Sb.** doplňuje **Vyhláška MPSV č. 284/1995 Sb.**, kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění
- ◆ **Vyhláška MŠMT č. 73/2005**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
- ◆ **Vyhláška č. 369/2001 Sb.** ministerstva pro místní rozvoj o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace

6 Integrace zrakově postižených

„Integrace je označována za nejvyšší stupeň socializace člověka. A protože integrace už je chápána jako dlouhodobě zvolený trend, stalo se toto slovo přirozeným vyjádřením tendencí ve vývoji vztahu mezi společnostmi a jejími znevýhodněnými členy. Sociální integrace je proces rovnoprávného začleňování člověka do společnosti. Komplikace však nastávají ve specifických případech některých osob nebo minoritních skupin (etnické menšiny, osoby s postižením apod.), které se od většinové populace výrazně odlišují a nejsou schopny dosahovat přirozeným způsobem vysoké míry socializace. Potom je nezbytné jejich integraci aktivně podporovat a vytvářet pro ni vhodné podmínky.“²¹

Podle Finkové a kol.²² je integrace je složitý proces, který ovlivňuje mnoho faktorů:

- připravenost zrakově postiženého na integraci, jeho schopnosti, dovednosti a vlastnosti, jak dokáže zvládat zátěž i společnost intaktních,
- rodina zrakově postiženého a její připravenost na konfrontaci s intaktními spolužáky a jejich rodiči,
- vedení školy by si mělo uvědomit, že pokud dojde k integraci zrakově postiženého, bude nezbytné učinit některá stavební opatření. Učitelé by měli být připraveni na změny svého přístupu, zařazení nových didaktických postupů, metod a forem práce,
- spolužáci zrakově postiženého, kteří by měli být obeznámeni s tím, co takové postižení obnáší,
- rodiče spolužáků,
- poradenské zařízení, které při integraci poskytuje pomocnou ruku.

„Inkluze je proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení. Inkluzivní postoj spočívá v přesvědčení, že všichni lidé jsou si rovni v důstojnosti a právech.“²³

---

²¹ SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 2007, str. 31

²² FINKOVÁ, D.; LUDÍKOVÁ, L.; RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 2007, str. 79

Jestli budou děti vyučovány na školách pro zrakově postižené či na běžných školách záleží na rozhodnutí rodičů. Existuje tu ale jakési riziko bezhlavé integrace na běžných školách. Může se stát, že uzpůsobená výuka pro zrakově postižené není dostačující a z nedostatku informací a odbornosti na běžných školách je výuka (např. Braillova písmo, základů prostorové orientace atd.) zanedbána.

---

²³ SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 2007, str. 32

7 Komplexní služby a podpora osob se zrakovým postižením

V dnešní moderní společnosti je nutné, aby se zrakově postižené osoby se svým okolím vzájemně pochopili a přizpůsobili se, a proto jsou zrakově postiženým nabízené služby, veškerá opatření a podpora, která jim umožní kvalitněji strávit život. Komplexní služby a podporu osob se zrakovým postižením v České republice poskytuje zákon o sociálních službách.

Následující informace jsou čerpané z knihy Sociální služby a příspěvek na péči 2007, jejíž autorkou je Jarmila Králová.²⁴

Sociální služby lze dle cíle a zaměření rozdělit do tří základních skupin:

- a) **sociální poradenství** – každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace,
- b) **služby sociální péče** – napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost; cílem služeb je umožnit osobám v co nejvyšší možné míře zapojení se do běžného života,
- c) **služby sociální prevence** – pomáhají osobám ohroženým sociálním vyloučením překonat jejich nepříznivou sociální situaci.

Zákon o sociálních službách rozlišuje tři formy, ve kterých mohou být sociální služby poskytované. A to služby: *pobytové* (v zařízeních sociálních služeb), *ambulantní* (osoby dochází nebo jsou dopravovány do zařízení sociálních služeb) a *terénní* (v přirozeném sociálním prostředí osob).

Zákon o sociálních službách pro zrakově postižené zahrnuje následující služby:

- **Osobní asistence** – terénní služba poskytovaná osobám, které mají zdravotní postižení a potřebují pomoc jiné fyzické osoby,

---

²⁴ KRÁLOVÁ, J; RÁŽOVÁ, E. *Sociální služby a příspěvek na péči 2007*. 1. vydání. Olomouc: Anag, s. r. o. 2007, 350 s. ISBN 978-80-7263-405-7.

- **Průvodcovské a předčitatelské služby** – terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám se zdravotním postižením; cílem je pomoci těmto osobám zajistit si své osobní záležitosti,
- **Centra denních služeb** – poskytují ambulantní služby osobám se zdravotním postižením, které potřebují zajištění péče o svou osobu, posílit své schopnosti a dovednosti a poskytnutí služeb, které si nejsou schopny samy zajistit,
- **Raná péče** – terénní, popřípadě ambulantní služba poskytovaná dítěti, které je zdravotně postižené (do 7 let) a jeho rodičům; služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby,
- **Sociální rehabilitace** – specifický soubor činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachované schopnosti, potenciál a kompetence ;poskytují se formou terénních, ambulantních či formou pobytových služeb,
- **Sociálně aktivizační služby** – ambulantní, popř. terénní služby poskytované osobám se zdravotním postižením,
- **Sociálně právní ochrana** (viz. kapitola 5 Legislativa),
- **Příspěvek na péči zrakově postiženého** – státní dávka poskytovaná fyzickým osobám, které jsou závislé na pomoc jiné fyzické osoby; nárok na příspěvek má osoba, která je v dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu.
  - vedle příspěvku na péči zrakově postiženého mají nárok na:
  - mimořádné výhody (průkazy TP, ZTP a ZTP/P),
  - příspěvek na pořizování kompenzačních pomůcek – základní a drobné pomůcky jsou hrazeny pojišťovnou; na dražší kompenzační pomůcky je možné zažádat jednorázový příspěvek dle vyhlášky 182/1991 Sb. Ve výši 50 – 100 % pořizovací ceny, žádosti jsou posuzovány individuálně.
- **Invalidní důchod** – lidé se zrakovým postižením mají možnost čerpat částečný či plný invalidní důchod, který je náhradou příjmu ze zaměstnání.

Na financování sociálních služeb mohou být poskytnuty dotace ze státního rozpočtu a dotace z rozpočtů obce nebo kraje.

7.1 Rehabilitace zrakově postiženého

Rehabilitace představuje mnoho složek, které jsou spolu neodmyslitelně spojeny. Pouze komplexně pojatá rehabilitační péče může pomoci zrakově postiženému. Má-li být pomoc zrakově postiženému a její rodině úspěšná, neměla by se zanedbat ani jedna z těchto rehabilitačních fází.²⁵

Němec²⁶ popisuje formy rehabilitační péče takto:

Léčebná péče zahrnuje léčení nejen pomocí různých léků, ale i cvičení včetně fyzioterapie, léčebné tělesné výchovy atp.

Technická péče poskytuje dostatečné množství vhodných pomůcek k usnadnění běžného života. Důležitá je spolupráce na odbourávání nebo překonávání architektonických zábran a bariér.

Psychologická péče má snahu pomoci vyrovnat se s handicapem samotným ZP i jejich blízkému okolí (rodina, příbuzní, přátelé). Do výchovně-vzdělávací péče, která je nezanedbatelnou složkou, patří vzdělání všeobecné i odborné jako příprava na budoucí povolání.

Právní péče pomáhá vyznat se v zákonech a vyhláškách určené pro zrakově postižené.

Sociální péče poskytuje pomoc při zabezpečování bydlení, dopravy, zájmové a kulturní činnosti, a také při zajištění vhodného zaměstnání.

---

²⁵ Stavlisty.cz [online]. 1996 - 2011 [cit. 2011-02-22]. Úpravy pro samostatný pohyb nevidomých a slabozrakých lidí na ulici a v dopravě. Dostupné z WWW: <<http://www.stavlisty.cz/2003/10/nev.html>>. [webová stránka]

²⁶ NĚMEC, V., et al. *Několik rad pro rodiče dětí se zdravotním postižením v Pardubicích*. 2004, str. 3

Následující informace o kompenzačních pomůckách jsou z letáků, brožurek a distribučních materiálů TyfloCentra Pardubice, o.p.s.

7.2 Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené

Kompenzační pomůcky jsou takové pomůcky, které pomáhají zmírnit, překonat nebo dokonce odstranit následky postižení. Umožňují osobě se zrakovým postižením být samostatným a adaptovat se na okolní prostředí.

Kompenzační pomůcky může osoba se zrakovým postižením získat několika způsoby:

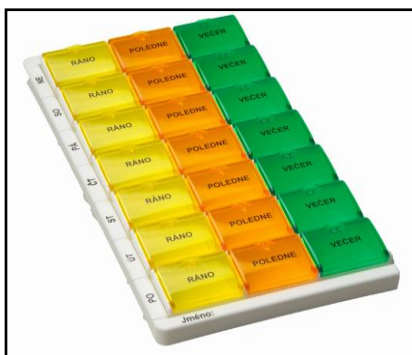
- 1) kompenzační pomůcky na lékařský předpis může předepsat praktický nebo oční lékař (podle typu žádané kompenzační pomůcky),
- 2) na některé kompenzační pomůcky může přispět státní správa nebo pojišťovna,
- 3) zrakově postižený si tyto kompenzační pomůcky hradí sám.

Dělení pomůcek dle účelu použití:

Pomůcky pro domácnost

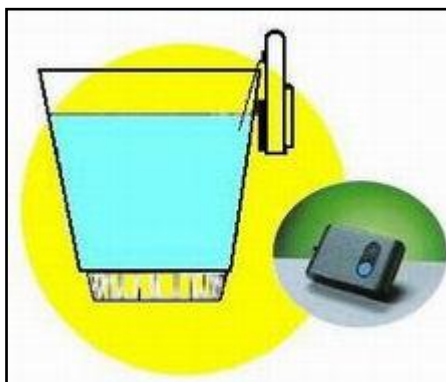
– speciální dávkovače, hrníčky, obaly, držáky, tvořítka na těsto, reliéfní označovače, mluvicí kuchyňská váha, mluvicí osobní váha, navlékač jehel, oddělovač žloutků, sklopné kuchyňské prkénko, propichovač vajec, kroužek na ponožky, postroj pro vodícího psa atd.

- *Zásobník na léky* (obr. č. 1) - zásobník na léky se může skládat z hmatově i barevně odlišených přihrádek na léky. Barevné rozlišení pomáhá osobám slabozrakým, hmatové osobám nevidomým.

Obr. č. 1, www.braillnet.cz

- *Indikátor hladiny, neboli hladinka* (obr. č. 2a, obr. č. 2b) - používá se při nalévání nápojů, tekutin. Hladinka se zavěsí na sklenici nebo hrnek čidly dovnitř. Jakmile hladina tekutiny vystoupá ke konektorům hladinky, ozve se akustický tón, který signalizuje, že je sklenice nebo hrnek dostatečně naplněn. Další funkcí hladinky je detekce světla.

Obr. č. 2a, 2b, www.brailnet.cz

- *Kontrastní hrnek* (obr. č. 3) - pomůcka pro slabozraké. Na světlé polovině je lépe viditelná hladina např. kávy, na tmavé polovině hladina např. mléka.

Obr. č. 3, www.brailnet.cz

Pomůcky pro odstraňování informační bariéry

– reliéfní papír, speciálně uzpůsobené peněženky, mluvicí nebo hmatové hodinky, mluvicí nebo hmatové budíky, diktafony, speciální metry a měřidla, dymokleště na

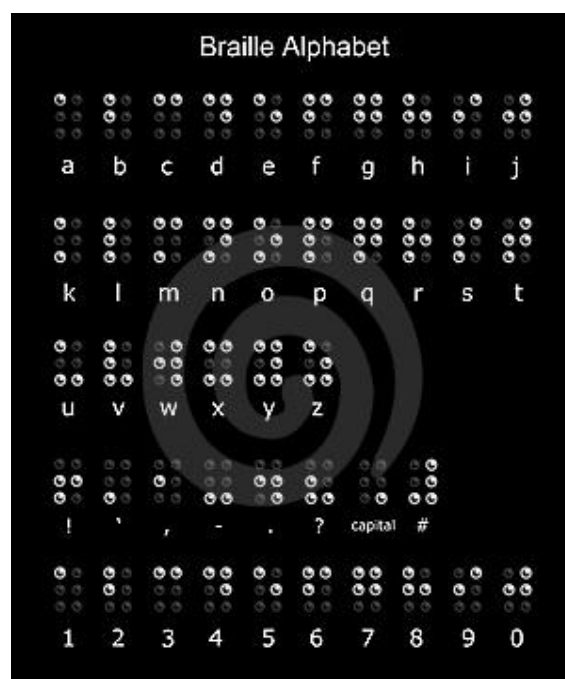
Braillovo písmo, česky mluvící kalkulačka, akustická vodováha, mluvící teploměr, mluvící glukometr, mluvící měřič krevního tlaku atd.

- *Pichtův psací stroj* (obr. č. 4a) - Pichtův psací stroj je zcela základní pomůckou usnadňující komunikaci a možnost psaní textu v reliéfním slepeckém Braillově písmu*. Šesti bodům odpovídá šest kláves a žádaný znak se získá současným stisknutím jejich příslušné kombinace.

*„Louis Braille se narodil jako syn sedláře a při jedné z mnohých návštěv v dílně svého otce si ostrým nástrojem vypíchl oko a o druhé přišel sympatickým onemocněním v dětském věku. Přibližně v šesti letech se stává žákem Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Na základě svých zkušeností s písmem Charlese Barbiera (12 bodů ve dvou sloupcích a šesti řadách), kterého se v ústavu využívalo jako písma pro nevidomé, vytvořil v šestnácti letech vlastní písmo (obr. č. 4b), které je tvořeno 64 kombinacemi šestibodu. Celých 25 let, musel čekat na jeho uznání – stalo se tomu roku 1850, dva roky před smrtí.“²⁷

Obr. č. 4a, www.brailnet.cz

Obr. č. 4b, www.stockphotos.cz

- *Colortest* (obr. č. 5) - Colortest je pomůcka, která slouží kromě jiných funkcí, k určování barev (např. u oděvů)

²⁷ FINKOVÁ, D.; LUDÍKOVÁ, L.; RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 2007, str. 29

- *Šablony na rozlišování bankovek* (obr. č. 6 - šablona na eurobankovky) – pomocí šablony může osoba nevidomá bezpečně poznat o jakou hodnotu bankovky se jedná. Na šabloně je také okénko, které je používáno pro přesné vymezení prostoru pro podpis.

Obr. č. 5, www.brailnet.cz

Obr. č. 6, www.zlataky.cz

Pomůcky pro usnadnění orientace a komunikace

– mobilní telefony, akustické orientační majáčky, dálkové ovladače (vysílačky), bílé hole, koncovky k holím, rolničky, hmatový kompas, Ray-ultrazvuková pomůcka k orientaci atd.

- *Akustický orientační majáček a vysílačka VPN 01* (obr. č. 7a, č. 7b) – akustický orientační majáček se připevňuje na veřejné budovy nebo na vozy městské hromadné dopravy. Pokud zrakově postižený stiskne dané tlačítko vysílačky, kterou nosí u sebe, ozve se z majáčku namluvená fráze, popisující místo, kde se člověk nachází, jaká linka autobusu přijíždí, případně radu, kterým směrem se dát nebo kde se dostane pomoci.
- *Bílá hůl* (obr. č. 8) – existuje několik skupin bílých holí. Bílá barva hole upozorňuje kolemjdoucí a řidiče na osobu těžce zrakově postiženou. Je jakousi „prodlouženou rukou“, dá se s ní zkoumat povrch, body a prvky hmatového charakteru, včas upozorní na možnou překážku, čímž usnadňuje samostatný pohyb a orientaci. Dále může sloužit jako opora pro zrakově postižené (v případě opěrných či francouzských holí).

Obr. č. 7a, www.stavlisty.cz

Obr. č. 7b, www.brailnet.cz

Pomůcky pro výuku a propagaci

– reliéfní pohlednice, Braillova abeceda, reliéfní mapy, pomůcky na procvičování hmatu atd.

- *B kostka* (obr. č. 9) – slouží k nacvičování (hmatání) 6-ti bodů, který je základním znakem Braillova písma. Pomůcka je složena ze tří pohyblivých částí, se kterými se dá otáčet, tudíž se dá kombinovat různé postavení bodů. Body na kostce jsou velké a dobře hmatné, velikost kostky je 5,3 x 3,6 x 3,6 cm.

Obr. č. 9, www.brailnet.cz

Obr. č. 8, www.brailnet.cz

Pomůcky pro zábavu poučení

- hry hmatové – Člověče nezlob se, karty, domino, šachy, kostky, bludiště, hlavolamy, sudoku, poškvorky, dále pak hmatové knihy, zvukové pexeso, zvuková hrací kostka, ozvučené míče, reliéfní omalovánky atd.

- *Člověče, nezlob se* (obr. č. 10) – hra se skládá z hmatové herní plochy (rozlišení nasazovacího pole, dráhy a domečku), hmatově odlišitelných figurek a hmatové kostky.

- *Hmatové domino* (obr. č. 11)

Obr. č. 10, www.brailnet.cz

Obr. č. 11, www.brailnet.cz

Náročné elektronické pomůcky

– kamerová zvětšovací lupa, digitální zvětšovací lupa, počítač s hlasovým výstupem, čtecí přístroj s hmatovým výstupem atd.

- *Kamerová zvětšovací lupa* (obr. č. 12) – Kamerová zvětšovací lupa snímá grafickou předlohu (knížku, fotografii apod.) a ve zvětšené podobě ji zobrazuje na připojeném monitoru.

Pomůcky pro sport a volný čas

– dvojkolo (= tandemové kolo), zvuková střelba, ozvučené míče, hrací stůl se zvýšenými mantinely a středovou deskou pro hru showdown atd.

- *Tandemové kolo* (obr. č. 13)

Obr. č. 12, www.tyflokabinet-cb.cz

Obr. č. 13, www.apa.upol.cz

7.3 Stavební úpravy

K odstraňování architektonických, informačních a komunikačních bariér napomáhá stát, který legislativně zakotvuje nutnost architektonických úprav prostředí ve prospěch lidí se zrakovým postižením.

Zrakově postižený člověk se může samostatně pohybovat jen za předpokladu, že akceptoval svoji vadu a absolvoval dlouhodobý a důkladný výcvik mobility v procesu tzv. sociální rehabilitace. Při svém samostatném a bezpečném pohybu na ulici sbírá další potřebné zkušenosti, dovednosti a návyky. Chybějící nebo oslabený zrak musí při pohybu nahradit zbývající smysly. Je to v prvé řadě hmat, následuje sluch a výjimečně i čich. Technická opatření ve větších městech z těchto skutečností zcela zásadně vycházejí a snaží se usnadnit pohyb zrakově postiženým.²⁸

7.3.1 Hmatové úpravy

Základem uceleného a komplexního systému úprav jsou hmatové úpravy dlažeb pochozích ploch. Jedná se o vytváření signálních a varovných pásů, hmatných pásů na stezkách pro cyklisty, atd. Signální pás napříč přes celou šířku chodníku zjistitelný holí i nášlapem upozorní na přechod přes vozovku (obr. č. 14, obr. č. 15), zastávku vozidel MHD, případně na jiné orientačně důležité místo.²⁹

Obr. č. 14, www.stavlisty.cz

Obr. č. 15, www.stavlisty.cz

²⁸ Stavlisty.cz [online]. 1996 - 2011 [cit. 2011-02-22]. Úpravy pro samostatný pohyb nevidomých a slabozrakých lidí na ulici a v dopravě. Dostupné z WWW: <<http://www.stavlisty.cz/2003/10/nev.html>>. [webová stránka]

²⁹ Stavlisty.cz [online]. 1996 - 2011 [cit. 2011-02-22]. Úpravy pro samostatný pohyb nevidomých a slabozrakých lidí na ulici a v dopravě. Dostupné z WWW: <<http://www.stavlisty.cz/2003/10/nev.html>>. [webová stránka]

Osobní výtahy jsou povinně vybaveny o hmatově čitelné, a tedy reliéfní označení ovládacích tlačítek včetně popisů slepeckým Braillovým písmem, akustickým avízem dojezdu kabiny a hlasovou frází v kabině oznamující patro, popř. i další informace.

7.3.2 Akustická orientační a informační zařízení

Akustická signalizace na přechodech pro chodce je významná z důvodů orientačních, informačních a bezpečnostních. Z bezpečnostních důvodů je nepoužívaná akustická návěst blokována, a tak i nevidomým chodcem ošetřena i situace, kdy jsou dva nebo více sloupků s akustickým zařízením navzájem tak blízko, že nelze sluchem rozlišit, pro kterou část přechodu jejich zvukové signály platí - jde o tzv. dělené nebo jinak orientačně komplikované přechody. Účinné jsou slepeckou vysílačkou dálkově ovládané akustické orientační majáky označující zvukem (popř. spolu s hlasovými doplňujícími informačními frázemi) orientační body. Hlasové fráze popisují celkovou orientační situaci (například název ulice, na kterou nevidomý z podchodu vystupuje, vazbu na návaznou dopravu apod.). Důležitými orientačními body jsou vstupy do budov, podchodů, obchodů apod. Také některá vozidla MHD jsou vybavena akustickými majáky (obr. č. 16), které, při zmáčknutí již zmíněné vysílačky, sdělí hlasovou frází číslo linky a směr jízdy.³⁰

Obr. č. 16, www.stavlisty.cz

³⁰ Stavlisty.cz [online]. 1996 - 2011 [cit. 2011-02-22]. Úpravy pro samostatný pohyb nevidomých a slabozrakých lidí na ulici a v dopravě. Dostupné z WWW: <<http://www.stavlisty.cz/2003/10/nev.html>>. [webová stránka]

Kompenzační pomůcky hrají významnou roli v integraci zrakově postižených do společnosti i do pracovního procesu. V dnešní době si mohou lidé s vážnou zrakovou vadou vybrat z mnoha kompenzačních pomůcek, jak optických tak i neoptických.

8 Hodnoty v životě zrakově postižených

8.1 Sociální význam zrakově postižených

Skupina nevidomých byla první skupinou zrakově postižených, na kterou se díky její specifčnosti začal upínat zájem nejširší společnosti, a byla tím pádem také první skupinou, které byla věnována určitá péče. Do určité doby se o postižené osoby všeobecně nikdo nestaral a společností byly často zavrhovány. Osoby, které osleply v průběhu života (např. při válečném tažení), byly ponechány svému osudu a na své potřeby si vydělávaly žebrotou.³¹

„V minulosti byly těmto lidem přičítány výjimečné schopnosti, jako je např. vynikající hudební sluch či schopnost vidět do budoucnosti. Zraková vada je i ve své nejzávažnější variantě, tj. nevidomosti, společensky nejméně odmítaným postižením. Ve vztahu k nevidomým převažuje soucit a tendence manipulovat tyto lidi do pozice pasivního příjemce péče osob bez zrakového postižení, sklon k jejich dehonestaci (vysmívání a opovrhování) je v dnešní době relativně vzácný.“³²

8.2 Uplatnění zrakových postižených na trhu práce

Ztráta nebo velké poškození zraku znamená vážný zásah do života člověka. S téměř stoprocentní jistotou přichází takto zrakově postižený člověk o zaměstnání. Po dlouhodobém léčení, jehož cílem je zdravotní stav pacienta stabilizovat, stát zabezpečí takového člověka invalidním důchodem, což ovšem nevylučuje, aby takový člověk v přízřivých podmínkách nemohl znovu pracovat. Nejdříve ale musí absolvovat proces rehabilitace (viz. kapitola 7.1 Rehabilitace zrakově postiženého) zrakově postiženého.

Nabídka profesí pro zrakově postižené se výrazně nemění. Díky jejich schopnosti využít ostatních smyslů naplno z nich bývají nejčastěji košíkáři, kartáčníci, knihaři, maséři, někdy muzikanti, ladiči atd.

---

³¹ FINKOVÁ, D.; LUDÍKOVÁ, L.; RŮŽIČKOVÁ, V., *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 2007, str. 15

³² VÁGNEROVÁ, *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, str. 207

8.3 Trávení volného času zrakově postižených

Zrakově postižení mají mnohem méně možností, jak trávit svůj volný čas, než osoby bez zrakového omezení. Kvalitně strávený volný čas zprostředkovává člověku významné a často jinak nenahraditelné hodnoty. Pro uspokojování některých zájmů při trávení volného času se zrakově postižení často spojují s osobami bez zrakového handicapu. Do zájmových činností zrakově postižených můžeme mimo jiné zařadit např. hmatové modelování s keramickou hlinou a jiné aplikované výtvarné techniky, četbu literatury či psaní různých povídek nebo poezie Braillovým písmem, hru na různé hudební nástroje, poslech hudby, malování, dokonce i fotografování. Některé ze sportovních činností jsou vynikajícím prostředkem pro rozvoj motorických dovedností, mohou předcházet či napravit případné zdravotní komplikace a rozvíjejí osobnost jedince. Sportovní činnosti mohou být: turistika, horolezectví, jízda na kole / dvojkole, plavání, lukostřelba*, míčové hry s ozvučeným míčem, kuželky nebo třeba bowling.

*V zahraničí se střílí metodou, kdy je nevidomý lukostřelec zcela odkázán na pomoc vidícího. Jiří Mojžíšek vyvinul metodu míření, díky které je schopen zcela samostatně realizovat střelbu bez pomoci vidícího a mířit zároveň přesněji.³³

8.4 Partnerské soužití osob se zrakovým postižením

Sexualita je přirozenou součástí života každého člověka, bez ohledu na stav jeho tělesného a duševního zdraví.

- *partnerství zrakově postiženého se zrakově postiženým*
  - partnerství dvou zrakově postižených osob skýtá největší výhodu v oboustranném pochopení a stavění si vzájemných opor při překonávání překážek všedního života
- *partnerství zrakově postiženého a člověka bez zrakového postižení*
  - oproti tomu partnerství zrakově postiženého a člověka bez zrakového postižení mnohonásobně pomáhá zrakově postiženému v praktickém životě a umožňuje žít

---

³³ Blindarchery.wz.cz [online]. 2010 [cit. 2011-03-23]. Česká lukostřelba nevidomých Jiří Mojžíšek. Dostupné z WWW: <<http://blindarchery.wz.cz/>>.

plnohodnotnější život, partner bez zrakového omezení může zrakově postiženému posloužit i jako jeho průvodce.

9 Podpůrná síť zrakově postižených na Pardubicku

Region Pardubicko (obr. č. 17) leží ve střední části naší republiky. Jde spíše o mírně zvlněnou oblast. Pardubicko je součástí tzv. Zlatého pruhu země české – nejúrodnější části Polabí, leží na východě Čech na severozápadním okraji Pardubického kraje. Hraničí na jihu s Chrudimskem, na jihozápadu s Kutnohorskem, na severozápadu s Kolínskem, na severu s Královéhradeckem, na severovýchodu s Rychnovskem a na jihovýchodu s Orlickoústeckem.³⁴

Obr. č. 17, www.trasovnik.cz

9.1 Organizace pro zrakově postižené na Pardubicku

V Pardubickém regionu se nachází 4 organizace, které pomáhají zrakově postiženým lidem. Pro děti předškolního věku se zrakovým postižením je zřízena Mateřská školka Odborářů a dospělí či senioři se zrakovým postižením mohou využít služeb TyfloCentra Pardubice, o.p.s. Organizace Sdružení pro ranou péči je sdružení rodičů a přátel dětí se zdravotním postižením a Středisko rané péče Pardubicích podporuje rodiny a vývoj dítěte raného věku s ohroženým vývojem nebo tělesným, mentálním či kombinovaným postižením. Pro zdravotně postižené osoby, které potřebují pomoci při integraci do společnosti existuje organizace s názvem Centrum zdravotně postižených Pardubického kraje, která přispívá ke zkvalitňování života těchto občanů.

³⁴ Trasovnik.cz [online]. 2008 [cit. 2011-03-23]. Pardubicko - popis regionu. Dostupné z WWW: <http://www.trasovnik.cz/k_pard/pardub/pardub.asp>.

9.1.1 Raná péče

Sdružení pro ranou péči sídlí v Bělehradské ulici v Polabinách III. Zprostředkovává odbornou pomoc rodičům a organizuje vzájemná setkávání rodičů dětí se zdravotním postižením. Zabývá se podporou vývoje dítěte se zdravotním postižením a podporou jeho rodiny, napomáhá při realizaci práva na vzdělání a výchovu dětí se zdravotním postižením, podporuje integraci těchto dětí i jejich rodin do společnosti. Zřizovatelem Sdružení pro ranou péči je *Středisko rané péče v Pardubicích*. To je také konkrétním poskytovatelem služeb dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám. Posláním tohoto Střediska je podpora rodiny a podpora vývoje dítěte raného věku s ohroženým vývojem nebo tělesným, mentálním či kombinovaným postižením v Pardubickém kraji.³⁵

9.1.2 Mateřská školka

Mateřská školka Odborářů se nachází na klidném místě v Polabinách III, obklopena rozlehlou zahradou a dětskými hřišti. V současné době má šest běžných tříd s jednou speciální ortoptickou třídou pro děti s vadami zraku. Do této speciální třídy jsou zařazovány děti se zrakovým funkčními poruchami na základě doporučení dětské oční lékařky. Na zdravotní program plně navazuje program vzdělávací, který je doplněn o speciální pleoptické a ortoptické činnosti ve formě hry.³⁶

9.1.3 Centrum pro zdravotně postižené Pardubického kraje

Centrum pro zdravotně postižené Pardubického kraje sídlí v Pardubicích v Bělehradské ulici v Pardubicích a je určeno pro zdravotně postižené občany bez rozdílu věku, druhu a rozsahu zdravotního postižení, rodinné příslušníky postižených, širokou laickou i odbornou veřejnost. Posláním Centra pro zdravotně postižené Pardubického kraje je přispívat ke zkvalitňování života občanů se zdravotním postižením a pomáhat jim při integraci do společnosti. Cílem je poskytovat individuální

---

³⁵ *Ranapece-pce.cz* [online]. 2007 [cit. 2011-02-15]. Sdružení pro ranou péči v Pardubicích. Dostupné z WWW: <<http://www.ranapece-pce.cz/obecne-informace/default.aspx>>.

³⁶ *Msodboraru.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-02-15]. *Mateřská škola Odborářů Pardubice Polabiny III*. Dostupné z WWW: <<http://www.msodboraru.cz/specialni-trida-pro-deti-s-vadami-zraku>>.

pomoc osobám se zdravotním postižením při zmírňování a překonávání potíží a překážek, které musí v důsledku svého zdravotního postižení překonávat. Centrum podporuje integraci těchto osob tak, aby měli možnost nezávisle žít ve svém přirozeném prostředí a mohli se plnohodnotně zapojit do běžného života.³⁷

9.1.4 TyfloCentrum Pardubice, o.p.s.

V TyfloCentru Pardubice, o.p.s. jsem absolvovala svou školní praxi a stále tam působím jako dobrovolnice. TyfloCentrum se nachází poblíž autobusového a vlakového nádraží v Pardubicích na Závodu Míru vedle mateřské školky. Budova je vybavena všemi potřebnými pomůckami pro zrakově postižené. Má několik místností,

Obr. č. 18 TyfloCentrum Pardubice, o.p.s., autor: Kateřina Holická

z toho jednu společenskou na různé porady, sezení atd. a počítačovou učebnu, kde se koná počítačový kroužek. Každý měsíc vyjde časopis Kukátko, kde jsou uvedeny veškeré činnosti, které se nadcházející měsíc budou konat. Uživatelé si tak mohou dopředu vybrat, čeho se zúčastní a čeho ne. Tato organizace má vlastního psychologa, který sídlí v Praze. Oční optik TyfloCentra v blízkosti Pardubic, který předepíše

³⁷ Czp-pk.cz [online]. 2008 [cit. 2011-02-15]. Centrum pro zdravotně postižené Pardubického kraje detašované pracoviště Pardubice. Dostupné z WWW: <<http://czp-pk.cz/cs/2-pardubice/>>.

pomůcky pro osoby se zrakovým postižením, má sídlo v Hradci Králové. Ostatní potřebné psychoterapie poskytují sociální pracovníci sami. TyfloCentrum má přes dvě stě uživatelů různé věkové skupiny, o které se stará okolo patnácti sociálních pracovníků.

TyfloCentrum (základ slova pochází z řeckého TYFLOS – slepý) je centrem denních služeb pro osoby s těžkým zrakovým postižením. Zakladatelem této obecně prospěšné společnosti je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky. Organizace je obecně prospěšnou společností a dne 16.9.2003 byla u Krajského soudu v Hradci Králové zapsána do rejstříku obecně prospěšných společností. Posláním společnosti je poskytovat sociální služby pro osoby se zrakovým postižením a osoby zejména s kombinovaným (zrakovým a jiným) postižením žijícím ve věkové struktuře 16 let a výše. Společným cílem organizace je maximální možná integrace osob se zrakovým postižením do běžného života a společnosti. Uživatelé jsou v rámci služeb a volnočasových aktivit vzdělávání a připravování k maximální samostatnosti řešení problémů, které jejich těžké postižení přináší.³⁸ Následující informace jsou z distribučních materiálů TyfloCentra.

Služby poskytované Tyflocentrem Pardubice, o.p.s.

Základní sociální služby

- **Průvodcovské a předčitatelské služba**
  - služby zaměřené na zprostředkování kontaktu se společenským prostředím (doprovázení do zaměstnání, k lékaři aj.), pomoc při uplatňování práv a při obstarávání osobních záležitostí.
- **Odborné poradenství**
  - poradenství probíhá jako individuální konzultace spočívající v praktické pomoci při řešení problémů, při komunikaci s úřady a v psychické podpoře,
  - typy poradenství: poskytnutí sociálně právních informací, odborné poradenství týkající se kompenzačních pomůcek, zprostředkování kontaktu s navazujícími odbornými pracovišti, zvládání běžných životních situací,

---

³⁸ Tcpcz.cz [online]. 2003 [cit. 2011-02-17]. TyfloCentrum Pardubice, o.p.s. Dostupné z WWW: <<http://tcpcz.cz/kdojsme.html#poslani>>.

- součástí služby odborného poradenství je vydávání interního časopisu KUKÁTKO, které informuje o dění v pardubickém TyfloCentru, o akcích jím pořádaných a o životě těžce zrakově postižených.
- **Sociální rehabilitace**
  - individuální výuka pro práci s náročnými kompenzačními pomůckami (PC, diktafon, ozvučený mobilní telefon aj.),
  - edukační kurzy: komunikace, sebeprezentace, sociální dovednosti, anglický jazyk, besedy s odborníky aj.,
  - skupinové kurzy zaměřené na rozvoj dovedností – drobné domácí a ruční práce, vaření aj.,
  - rekondice – vícedenní pobytové vzdělávací sociálně rehabilitační programy, kdy cílem vícedenního pobytu je naučit uživatele služeb něčemu novému či se zdokonalit v již naučené dovednosti (např. výuka práce s ozvučeným mobilním telefonem).
- **Sociálně aktivizační služby**
  - volnočasové aktivity, které poskytují uživatelům náplň volného času a zároveň rozvíjejí a obnovují jejich dovednosti,
  - pravidelná setkávání lidí se zrakovým postižením, besedy s odborníky, „kafíčko“ (klienti se scházejí u kávy a povídají si), sportovní aktivity jako např. jízda na dvojkole, kuželky, bowling, plavání, a jiné. Dále tvůrčí činnosti (tvorba dekorace), zájmové a společenské aktivity jako divadlo, různé výlety, kinokavárna atd.

Doplňkové služby

- **Podpora pracovního uplatnění**
  - poradenství v oblasti získávání a udržení pracovního místa,
  - pomoc při sestavování životopisů a motivačních dopisů, vyhledávání pracovních nabídek.
- **Poradenství při odstraňování architektonických a informačních bariér (z hlediska osob se zrakovým postižením)**
- **Osvětová činnost**
  - směřuje k široké a odborné veřejnosti, k lidem s těžkým zrakovým postižením a k jejich rodinným příslušníkům, k institucím,

- je často uskutečňována prostřednictvím zážitkových seminářů, při kterých si účastníci vyzkouší prakticky jaké to je být nevidomý, a také se například naučí, jak s nevidomým komunikovat, jak správně nevidomého doprovodit atd.

Podpůrná síť zrakově postižených v Pardubicích má poměrně slušnou úroveň. Obyvatelé si mohou vybrat z několika středisek pro různé věkové skupiny. Z výše jmenovaných organizací působících na Pardubicku je hlavním zachytným bodem na Pardubicku právě TyfloCentrum Pardubice, o.p.s.

9.2 SONS – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky

Posláním Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých České republiky je sdružovat a hájit zájmy nevidomých a jinak těžce zrakově postižených občanů a poskytovat konkrétní služby vedoucí k integraci takto postižených občanů do společnosti. Činnost této organizace je otevřena i pro nečleny této organizace.³⁹

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých má ucelený systém základní sociální rehabilitace pro zrakově postižené občany, který obsahuje složku pobytovou, ambulantní a terénní. Pobytová složka základní sociální rehabilitace je zajišťována ve středisku pro nevidomé Dědina v Praze. Ambulantní a terénní složku zajišťuje síť dvanácti oblastních středisek Tyfloservisů, která sídlí v: Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Karlových Varech, Ústí nad Labem, Liberci, Hradci Králové, Jihlavě, Brně, Zlíně, Olomouci a Ostravě. Zároveň je jedinou organizací v ČR, která se profesionálně zabývá výcvikem vodících psů pro nevidomé. Má atestaci k provádění zkoušek všech vodících psů předávaných do užívání v celé České republice.⁴⁰

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky je občanské sdružení, které vzniklo 16.6.1996. Činnost SONS je těžištěm zahraničních styků v rámci Evropské unie nevidomých a Světové unie nevidomých, jejímž je členem.

---

³⁹ PEŠÁK, M. *Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky : Koncepce činnosti*. 1998, str. 2

⁴⁰ PEŠÁK, M. *Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky : Koncepce činnosti*. 1998, str. 13, 23

Za oblast zahraničních styků odpovídá oddělení Zahraničních styků a kulturně osvětové činnosti SONS. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých zaštiťuje veškeré organizace pomáhající zrakově postiženým v České republice. Je považována za jednu z nejaktivnějších a nejúspěšnějších organizací nevidomých v evropském i světovém měřítku.⁴¹

9.3 Kvalitativní výzkum formou případových studií

9.3.1 Kvalitativní výzkum

Podle Švaříčka⁴² je kvalitativní přístup proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka, provádějícího kvalitativní výzkum, je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. Nástrojem kvalitativního výzkumu je rozhovor. Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu. Kvalitativní výzkumníci používají zejména tyto tři typy dat: data z rozhovorů, data z pozorování a data z dokumentů.

9.3.2 Případová studie

Případová studie je zkoumání specifických, velmi komplexních sociálních jevů. Detailní studium těchto případů může vést k odhalení skrytých aspektů problému i k vysvětlení vzájemných příčinných vazeb, které mohou zůstat v jiných postupech neodhaleny. Pokud má případová studie naplnit svůj účel, kterým je porozumění a interpretování událostí spojených se zkoumaným objektem, vyžaduje velké množství času stráveného zevrubným studiem případu. Objekt výzkumu by měl být analyzován ve své komplexnosti. Podstatné je, že v případové studii badatel usiluje o komplexní porozumění případu v jeho přirozeném prostředí. Klíčové jsou pro

---

⁴¹ PEŠÁK, M. *c.d.* 1998, str. 1, 54

⁴² ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K., et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007, str. 13 - 17.

případové studie kvalitativní techniky jako např. všechny formy pozorování a rozhovorů, analýza dokumentů apod.⁴³

9.3.3 Realizace výzkumu

Najít vhodné respondenty pro svůj výzkum s rozdílným zrakovým postižením nebylo vůbec jednoduché. V tomto ohledu mi pomohlo TyfloCentrum, kde jsem absolvovala praxi na jaře roku 2010. Docházela jsem do této organizace ve svém volném čase i po absolvování praxe. Výzkum byl realizován v centru města Pardubice v poklidné kavárně, jelikož rozhovor uvnitř organizace z technických důvodů nebyl možný.

9.3.3.1 Plán a cíle výzkumu

Na základě prostudování literatury jsem zvolila kvalitativní druh výzkumu, jelikož mě oslovil právě pro svoji individualitu a jedinečnost. Nechci zjištěné výsledky zobecňovat. Naopak chci v malém vzorku lidí proniknout do hloubky této problematiky.

Hlavní cíl mého výzkumu:

Zjistit rozdíl mezi vnímáním získaného zrakového postižení, kdy se v takové situaci musí člověk zadaptovat a vnímáním zrakového postižení od narození.

Další cíle výzkumu:

- zjistit, jak se se svým handicapem zrakově postižení vyrovnávají,
- zjistit, zda jsou zrakově postižení spokojeni s péčí o zrakově postižené,
- zjistit, jak zrakově postižení mohou trávit volný čas a možnost zaměstnání,
- zjistit, jak to mají zrakově postižení s partnerským soužitím.

9.3.3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Záměrem bylo nalézt jednoho respondenta s vrozeným zrakovým postižením a jednoho respondenta se získaným zrakovým postižením. Oslovila jsem dva

---

⁴³ ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K.; et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007, str. 97 – 98, 111.

přibližně stejně staré zrakově postižené muže, kteří jsou uživateli TyfloCentra Pardubice o.p.s. Z důvodu anonymity pojmenujeme prvního **Robin** a druhého **Patrik**. Robinovi je 33 let a jeho diagnóza zní: úplná ztráta zraku. Oslepl v průběhu života. Patrikovi je 30 let a od narození je prakticky nevidomý, má zbytky zraku.

9.3.3.3 Metody výzkumu

Jako základní metodu jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor. Druhou metodou jsem si zvolila zúčastněné pozorování (např. TyfloCentrum organizovalo taneční kurzy pro zrakově postižené, kterých jsem se zúčastnila) a třetí metodou výzkumu jsem si zvolila analýzu dokumentu. Jedná se o Robinův zpracovaný životní příběh, který mi na základě rozhovoru poskytl.

9.3.3.4 Organizace a průběh výzkumu

TyfloCentrum není kompetentní k poskytnutí jakýchkoli informací o svých klientech a nezprostředkovává žádné rozhovory široké veřejnosti. Vše je na klientech samotných a na individuální dohodě. Nakonec jsem se domluvila s již zmíněným Robinem a Patrikem, kteří mi potvrdili spolupráci. Oba rozhovory jsem začala tím, že jsem se rozpovídala o běžných věcech pro navození klidné a nenásilné atmosféry. Dovolila jsem se u obou respondentů, zda mohu celý rozhovor nahrávat na diktafon a ujistila je, že nahrávka bude sloužit pouze pro mé účely snadnějšího zaznamenání. Na počátku jsem ze setkání s prvním respondentem byla velmi nervózní. Pozice výzkumníka pro mě byla zcela novou a měla jsem obavy, jak bude reagovat na mé dotěrné otázky. Avšak ukázalo se, že obavy byly zcela zbytečné. Po zkušenosti z prvního rozhovoru jsem se druhého rozhovoru již tolik neobávala. Problematika partnerského soužití zrakově postižených není ve výzkumu tolik zpracována, protože se ukázalo, že je toto téma velmi citlivé.

ROBIN – PŘÍPADOVÁ STUDIE 1

Robin, 33 let

Diagnóza: Úplná ztráta zraku, úplná ztráta čichu, diabetes insipidus.

Zaměstnání: Pracoval jako zaměstnanec stavební firmy, nyní pracuje v TyfloCentru jako sociální pracovník a pořádá různé osvětové semináře.

Vlastní pozorování a rozhovor: Robin je velmi příjemný a sympatický mladý muž s neustálým úsměvem na tváři. Na mé otázky odpovídal pomalu a s rozmyslem, seděl uvolněně, často se smál a dělal si legraci. Zdál se být vyrovnaný a plně smířený se ztrátou zraku.

Analýza dokumentů: Respondentem zpracovaný veřejně přístupný životní příběh, který mi na základě rozhovoru poskytl jako pomůcku.

ZDRAVOTNÍ STAV

Robin přišel o zrak důsledkem dopravní autonehody, která se stala dne 15.10.2001, paradoxně na den Bílé pastelky. Po těžkém úrazu byl dlouhou dobu v ohrožení života, ztratil paměť, která se mu časem vrátila zpět. Konečná diagnóza zní trvalá ztráta zraku, trvalá ztráta čichu a diabetes insipidus, tzv. žíznivka.

PODPORA

V tomto nelehkém období našel největší podporu u své rodiny a přátel. Robin žije s rodiči a dvěma sestrami. O jejich podpoře říká: „Nutili mě, abych se znovu aktivně zapojoval do života a naučil se chodit např. s bílou holí. Nechtělo se mi, ale protože mamka pořád naléhala, naučil jsem se to.“ (R). Rodina kontaktovala Tyfloservis, kde Robina o všem informovali a pomohli mu s věcmi a činnostmi, které zrakově postižení potřebují znát a umět. V roce 2002 se dostal do pardubického TyfloCentra a stal se jeho uživatelem. Na podzim roku 2002 si podal žádost o vodícího psa na Městský úřad. Spojil se s výcvikovým střediskem v Praze. „Chtěli vědět všechno - jak mám dlouhý krok, jaký mám hlas, kde žiju, co dělám a tak. Podle toho vyberou přesně psa do prostředí toho člověka, aby si sedli na oko.“ (R) Sám pak musel projít školením, jak se o takového psa starat, jak ho krmit atd. Po dlouhém nezbytném procesu nakonec dostal psa, kterého si sám vybral. Na jaře roku 2003 Robinovi z výcvikového střediska zavolali, že je Jessie již připravená na předání. Po předání chodil na vycházky s Robinem a Jessie ještě instruktor z výcvikového střediska, aby se přesvědčil, že si Jessie zvykla na nového majitele a poslouchá ho. Následovalo už jen to, aby si Jessie zvykla i na nové prostředí. Cenová hladina se u vodících psů pohybuje okolo dvou set tisíc. Robinovi vodící pes moc pomohl, říká: „Můj život se teď kvůli Jessie dočista změnil. Každému nevidomému můžu vodícího psa vřele doporučit. Starost a péče není

náročná, zato život s ním není k přirovnání! Při procházkách s Jessie po boku ze mě znovu vyzařuje samostatnost a sebedůvěra, o které jsem úrazem přišel.“

ZAMĚSTNÁNÍ

Robin pracoval v jedné stavební firmě a bylo jasné, že po jeho úrazu tuto práci již dál vykonávat nemůže. V TyfloCentru byl uživatelem od roku 2002 a roku 2008 mu ředitelka nabídla pracovní místo. Začal do TyfloCentra denně dojíždět, aby si zvykl na pracovní styl života. Zpočátku dělal jen jednoduché věci. Podle nových zákonů, které začaly platit od roku 2009, musel mít pracovník v takové organizaci vzdělání a titul pracovník v sociálních službách. „A tak jsem si se dvěma kolegy TyfloCentra udělal v Hradci Králové rekvalifikační kurz“ (R), říká. Absolvoval úspěšně závěrečnou zkoušku a od prosince 2009 je oficiálně zaměstnancem TyfloCentra v Pardubicích, který mj. organizuje osvětové semináře.

OKOLNÍ PŘÍSTUP

Se špatným přístupem má Robin minimální zkušenosti. Párkrát měl problémy s tím, aby ho s Jessie pustili do obchodu. Někteří ji akceptovali, někteří ne. V tomhle směru tvrdí, že „je to hrozně individuální, někdo se snaží brát ohledy a někdo ne. Každý je jiný.“ (R) Často mu kolemjdoucí nabízí pomoc, kterou přijme či odmítne podle potřeby.

PARTNERSKÉ SOUŽITÍ

Robin je momentálně sám. Při navazování vztahů s opačným pohlavím „není žádný lovec žen“ a první impuls musí vyslat něžné pohlaví. Nejraději má k seznámení náhody. Říká: „Tím, že člověk ztratí ten hlavní smysl - zrak, který používá na 80 – 90 %, musí to kompenzovat jinými smyslovými kontakty s tou druhou osobou. A to se pak dá použít jen hlas, sluch a tak.“ (R)

PATRIK – PŘÍPADOVÁ STUDIE 2

Patrik, 30 let

Diagnóza: Retinopatie nedonošených.

Škola: Základní škola pro žáky se zbytky zraku v Praze a střední škola, obor masér s maturitou také v Praze.

Zaměstnání: V současné době je zaměstnán v neziskové organizaci, jejíž název nechtěl zveřejnit.

Vlastní pozorování, rozhovor: Patrik je příjemný, charismatický a suverénní typ muže. Při rozhovoru byl velmi uvolněný, „nad věcí“ a hýřil vtipy. Komunikace se mnou mu nedělala vůbec žádné problémy.

ZDRAVOTNÍ STAV

Patrik se narodil předčasně. Jeho diagnóza zní retinopatie nedonošených. „Ta se objevuje u předčasně narozených dětí vážících méně než 2 kg, obzvláště pak dětí vážících méně než 1,5 kg. V době porodu není dokončená fyziologická vaskularizace periferie sítnice. Prognóza je relativně příznivá 90 % dětí má minimální nebo žádné poškození zraku, 10 % dětí má různé následky.“⁴⁴ Patrik trpí praktickou slepotou, má zbytky zraku.

PODPORA

Patrik má staršího bratra a žije s rodiči v rodinném domě, který má dvě bytové jednotky, takže má své soukromí. Když se po porodu zjistilo, že má zrakově postižení, lékařka Patrikovy rodiče odkázala na příslušnou organizaci pro zrakově postižené. S její pomocí se všichni dokázali přizpůsobit nově nastalé situaci.

ŠKOLA

Rodiče přihlásili Patrika na speciální základní školu pro žáky se zbytky zraku v Praze, kde poté vystudoval obor masér s maturitou.

ZAMĚSTNÁNÍ

Patrik původně vystudoval obor masér, ale z důvodů fyzické náročnosti a finančního ohodnocení u této práce nezůstal. Jeho velkou zálibou jsou počítače, a proto s nimi již pět let pracuje v neziskové organizaci, jejíž název nechtěl uveřejnit. Nejen kvůli svému handicapu se naučil přes čtyři sta klávesových zkratk, které mu pomáhají v zaměstnání.

---

⁴⁴ VOKURKA, M.; HUGO, J.; et al. *Velký lékařský slovník*. 2004, str. 755

OKOLNÍ PŘÍSTUP

Patrik si na negativní okolní přístup nestěžuje. Namítá pouze, že zrakově postižené lidé na úřadech ignorují, pokud přijde s doprovodem. Říká: „Když máš doprovod, úřednice mají tendenci se bavit spíše s ním, než s tebou. Asi si myslí, že když máš nějaký handicap, tak nejsi „normální“ a musí se na tebe opatrně. Ale už je to taky o něčem jiném, zlepšilo se to.“

PARTNERSKÉ SOUŽITÍ

Patrik teď žádnou partnerku nemá a problémy s navazováním vztahů s opačným pohlavím mu nedělá problémy. Rád se seznamuje na internetu nebo přímo ve společnosti, ale je „stydlivý typ“, jak o sobě tvrdí a spíše se nechá oslovit něžným pohlavím. K sobě by si raději představoval partnerku bez zrakového postižení „kvůli praktičnosti“. Říká: „Když má zrakově postižený partnerku, která je taky zrakově postižená, nemáte to úplně jednoduchý. Kdybychom si padli do oka, tak bez problémů, ale z toho praktického důvodu upřednostňuju raději partnerku bez zrakového postižení.“ (P).

Při rozhovoru s přáteli o mě bakalářské práci jsem se setkala s názorem, že se zrakově postiženým zlepšují ostatní smysly. Robin s Patrikem tvrdí, že zlepšení ostatních smyslů je jen pověra. Smysly zůstávají stále stejné, jen se „o pozici posunou dopředu, takže jestliže byl na první pozici zrak, teď je to sluch. Jestliže byl na druhé pozici sluch, teď to je hmat, atd.“. Ostatními smysly si pouze kompenzují ztrátu zraku.

9.3.4 Závěr výzkumu

Cílem výzkumu v praktické části bylo mimo jiné zjistit rozdíl mezi vnímáním získaného zrakového postižení a mezi vnímáním zrakového postižení od narození. Otázky pro oba respondenty byly téměř totožné, přizpůsobené jejich situaci. Robin měl zrak v pořádku do dvaceti tří let. Ve dvaceti třech letech měl autonehodu, která způsobila, že ztratil zrak. Těžko se s tím vyrovnával. V této složité situaci mu největší oporou byla hlavně rodina a přátelé. S překonáním nově vzniklých překážek Robinovi hodně pomohly organizace pro zrakově postižené. Jak již ve své odpovědi

vedl, k tomu, aby se tomuto handicapu nějak vzepřel, ho musela nakonec donutit jeho starostlivá matka. Z rozhovoru nelze přesně určit, jak se choval ve společnosti ještě před autonehodou, avšak po našem setkání a z jeho odpovědí dokáží říct, že je Robin opatrná osoba, která se lehce uzavřela do sebe. Není také divu. Před nehodou byl zcela samostatný, ale nyní je v mnoha případech odkázán na pomoc ostatních.

Patrik se zrakově postiženým narodil, a proto mu tento stav přijde přirozený. V dětství zaslechl pár posměšků na svůj účet, ale od základní školy v Praze, která byla zaměřená pro zrakově postižené, se pohyboval jen mezi zrakově postiženými, kteří se jeden druhému neposmívali. S handicapem se dokázal sžít natolik, že se stal součástí jeho osobnosti. To také vypovídá o tom, jak suverénně vystupuje ve společnosti. Podstatnou roli zde hraje také výhoda ve zbytcích zraku.

Prosbu o pomoc nebere Robin jako projev slabošství, nedělá mu to problém. Raději by byl ale samostatný a nerad někoho obtěžuje. Oproti tomu si Patrik o pomoc říká nerad, jelikož věří, že spoustu věcí zvládne sám, už proto, že je musel zvládat, jiným způsobem než ostatní, od narození.

Přestože ve společnosti mají zrakově postižení problém nalézt práci, Robin ji našel snadno. Získal pozici sociálního pracovníka v TyfloCentru a pořádá osvětové činnosti. Tím pomáhá nejen ostatním zrakově postiženým, ale i sobě. Patrik studoval původně na pozici maséra, ale fyzická náročnost a finanční ohodnocení ho odradilo. Nyní pět let pracuje v neziskové organizaci.

Když jsem se zeptala, co Robinovi nejvíce vadí na jeho slepotě, odpověděl: „Největší omezení pociťuju v dopravě, ať už pěšky, autem nebo autobusem. Nemůžu si jen tak sednout do auta a jet na výlet. Musím si sehnat člověka, který mě povede, takže jsem pořád na někoho odkázaný.“ (R). V tomto se odpověď Robina a Patrika v podstatě shodovaly, s tím rozdílem, že Patrik má zbytky zraku, které mu umožňují větší samostatnost.

Přiznání Robina, že „nikdy nebyl žádný lovec žen“, nám může prozradit, že s navazováním vztahů s opačným pohlavím to neměl jednoduché ani před nehodou. Oproti tomu Patrik s navazováním vztahů nemá žádné problémy a na otázku partnerského soužití odpověděl: „Raději bych měl partnerku bez zrakového handicapu. Z praktických důvodů by to lepší, ale jinak v tom nedělám rozdíly.“ (P)

Se službami na Pardubicku pro zrakově postižené je Robin celkem spokojený, v TyfloCentru je rád a rád ho navštěvuje. V tomto směru uvažuje pozitivně. Patrik je méně pozitivní. Služby pro zrakově postižené využívá od narození a upozornil mě na málo ozvučených autobusů, které v Pardubicích jezdí.

Záliby mají Robin s Patrikem odlišné. Robin se rád účastní spíše tvůrčích činností, jako je fotografování, chování akvarijních rybiček, ale také rád čte, poslouchá hudbu a jezdí na dvojkole na výlety. Patrik dává přednost více sportovnějším aktivitám, jako je například rafting, horolezecká stěna, jízda na kole/dvojkole, fitness, ale také společenské hry jako třeba bowling nebo kuželky. Jeho vášní jsou počítače. Věřím, že rozdílné záliby jsou otázkou vkusu a individuality, ale v tomto případě to také může být mírou zrakového postižení a ztotožněním se s ním.

10 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na komplexní služby a podporu poskytovanou osobám se zrakovým postižením. Zároveň jsem chtěla poukázat na kvalitu života lidí se zrakovým postižením a také jejich problémy, se kterými se setkávají v běžném životě. V závěru práce jsem zjišťovala rozdíl mezi vnímáním získaného zrakového postižení a mezi vnímáním zrakového postižení od narození. Za důležité považuji upozornit na to, že je nezbytné odstranit informační bariéry, které jsou mezi těžce zrakově postiženými a ostatní populací. Široká veřejnost je málo informovaná o této problematice.

11 Literatura

Primární literatura

- FINKOVÁ, D.; LUDÍKOVÁ, L.; RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. První vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 158 s. ISBN 978-80-244-1857-5.
- GALVAS, Z. *Základní teze teoretické a užité tyflopsychologie*. Praha : Tyfloservis, o.p.s., únor 2004. 52 s.
- JIRMAN, J.; ZÁHOŘ, A. *Oční lékařství : Slepota, její sociální význam a úkoly péče o slepé*. Druhé vydání. Praha : Mladá generace lékařů, 1947. 595 s.
- KRÁLOVÁ, J; RÁŽOVÁ, E. *Sociální služby a příspěvek na péči 2007*. 1. vydání. Olomouc: Anag, s. r. o. 2007, 350 s. ISBN 978-80-7263-405-7.
- PEŠÁK, M. *Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky : Koncepce činnosti*. Ostrava : SONS ČR, 1998. 61 s.
- PIPEKOVÁ, J., et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno : Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6.
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Vydání 1. Praha : Grada Publishing, a.s., 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
- ŠANDEROVÁ, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách : několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. 209 s. ISBN 80-86429-40-7.
- ŠTRÉBLOVÁ, M. *Poznáváme svět se zrakovým postižením : Úvod do tyflopédie*. První vydání. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. 69 s. ISBN 80-7044-448-7.
- ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K., et. al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. První vydání. Praha : Portál, s.r.o., 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha : Portál, s.r.o., 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
- VOKURKA, M.; HUGO, J.; et al. *Velký lékařský slovník*. 4. vydání. Praha 4 : Maxdorf s. r. o., 2004. 966 s. ISBN 90-7345-037-2.

- WIENER, P.; RUCKÁ, R. *Terapie zrakového handicapu*. Praha : Institut rehabilitace zrakově postižených UK FHS, 2006. 94 s. ISBN 80-239-6774-6.

Sekundární literatura, neodborná literatura, brožury

- MEDVEĎOVÁ, J., *S bílou holí – příběhy nevidomých*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 89 s. ISBN 80-7192-901-8.
- MOJŽÍŠEK, J, *Každý problém má řešení aneb Netradiční kompenzační prostředky*. První vydání. Praha: Okamžik, 2007. 31 s. ISBN 978-80-86932-20-0
- NĚMEC, V., et al. *Několik rad pro rodiče dětí se zdravotním postižením v Pardubicích*. Druhé vydání. Pardubice : Zeus, 2004. 39 s.
- SCHINDLEROVÁ, O. *Kapitoly ze sebeobsluhy nevidomých a slabozrakých*. První vydání. Praha : Tyfloservis, 2007. 96 s. ISBN 978-80-239-8822-2.
- SCHINDLEROVÁ, O. *Na ruce si nevidím : Praktické dovednosti pro život se zrakovým postižením*. První vydání. Praha : Okamžik, 2007. 230 s. ISBN 978-80-86932-10-1.
- STOKLASOVÁ, D.; VODEHNALOVÁ, Z., et al. *Diagnóza : nevidím*. Pardubice : TyfloCentrum Pardubice, o.p.s. Nedatováno, 35 s.

Internetové zdroje:

- Brailnet.cz [online]. 1996 [cit. 2011-03-24]. Nabídka pomůcek pro zrakově postižené. Dostupné z WWW: <<http://is.brailnet.cz/pomucky>>.
- Czp-pk.cz [online]. 2008 [cit. 2011-02-15]. Centrum pro zdravotně postižené Pardubického kraje detašované pracoviště Pardubice. Dostupné z WWW: <<http://czp-pk.cz/cs/2-pardubice/>>.
- Kompenzacnipomucky.blogspot.com [online]. 2010 [cit. 2011-02-20]. Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené. Dostupné z WWW: <<http://kompenzacnipomucky.blogspot.com/search/label/ZRAK%20A%20JEHO%20VADY>>.
- Msodboraru.cz [online]. 2011 [cit. 2011-02-15]. Mateřská škola Odborářů Pardubice Polabiny III. Dostupné z WWW: <<http://www.msodboraru.cz/specialni-trida-pro-deti-s-vadami-zraku>>.

- Ranapece-pce.cz [online]. 2007 [cit. 2011-02-15]. Sdružení pro ranou péči v Pardubicích. Dostupné z WWW: <<http://www.ranapece-pce.cz/obecne-informace/default.aspx>>.
- Stavlisty.cz [online]. 1996 - 2011 [cit. 2011-02-22]. Úpravy pro samostatný pohyb nevidomých a slabozrakých lidí na ulici a v dopravě. Dostupné z WWW: <<http://www.stavlisty.cz/2003/10/nev.html>>.
- Tcpce.cz [online]. 2003 [cit. 2011-02-17]. TyfloCentrum Pardubice, o.p.s. Dostupné z WWW: <<http://tcpce.cz/kdojsme.html#poslani>>.

12 Přílohy

12.1 Příběhy nevidomých

Co diváci neviděli

„Přiznám se, že jsem zápolil s trémou. Uprostřed velmi rušného pracovního dne si mě vyzvedlo auto a najednou jsem seděl za stolem ve studiu České televize. V hlavě se mi honily myšlenky, ale nechtělo z nich vyklíčit nic pořádného pro Klíč (pořad pro zdravotně postižené). Navíc se můj zbyteček zraku nemohl vypořádat se světlem reflektoru, který sveřepě dřepěl přímo proti mně. Chvíli se natáčelo, když vtom se ozvalo „Stop“. Pan Kovář sedící vedle mne mi přátelsky položil ruku na předloktí a zasmál se. „Promiňte, já na vás mrkám, že máte už mluvit, a vůbec mi nedošlo, že to nemůžete vidět.“ Opravdu, jako nevidomý jsem neviděl mnohé. Byl jsem ovšem rád, že můj ztrémovaný mozek ihned věcně zareagoval. „Tak mě pod stolem lehce kopněte do nohou a já se chytnu,“ prohlásil jsem sebevědomě. Moje sebevědomí však brzy poněkud utrpělo. Všichni přítomní se začali smát a můj partner nejvíce. „Víte, já jsem na vozíku, já vás nemám čím kopnout.“ To jsem taky neviděl. Bohužel, tento humorný moment neviděli ani televizní diváci, neboť kamera zrovna nesnímala. Mohl by to být názorný úvod k problematice mimoverbální komunikace zdravotně postižených. Nebo by tato epizoda mohla posloužit jako podklad k úsloví: „Neříkej si nikdy ani o malý kopanec, abys sám neudělal kopanec veliký.“ Ale nebudu přehánět, nebyl to velký kopanec, spíše malé osvěžení atmosféry mezi velice příjemnými lidmi. Kupodivu i tréma brzy zmizela.“⁴⁵

Důvěřivý zloděj

„Na sídlištích velkých měst se často stává, že se dokončí byty a potom se zjistí, že není kam umístit potřebné instituce, bez kterých se sídliště neobejde. U nás se stalo, že se i úřadovny policie musely nastěhovat do bytů v přízemí jednoho činžovního domu. A poslechněte si, k čemu to bylo dobré. Kráčím si to s bílou holí

---

⁴⁵ MEDVEĎOVÁ, J., *S bílou holí – příběhy nevidomých*. 2004, str. 66

v ruce z procházky. Věděl jsem, že na konci ulice je dům, kde má sídlo policie, a že za tím domem musím zahrnout doleva a přejít rušnou vozovku. Zahrnul jsem a na chvíli zastavil, abych si sluchem prověřil, zda můžu pokračovat. Byl již večer a kolem byl klid. Jen za sebou slyším rychlé mužské kroky. Dříve než jsem se znovu rozešel, kroky se zastavily. Neznámý mi vytrhl z ruky bílou hůl a chtěl po mně peníze. Zatvářil jsem se polekaně, ujistil jsem toho darebu, že jsem všechny peníze nechal doma, a prosebně ho žádal o svoji hůl. Zloděj mi sedl na vějičku a řekl s důrazem na každém slově: „Půjdu s vámi, odevzdáte mi všechny peníze a teprve potom vám tu hůl vrátím!“ Zavěsil jsem se do zloděje a vracel se s ním po chodníku, kterým jsem před chvílí přišel. Před jedním domem jsem zastavil. „Tady bydlím, počkejte a já vám ty peníze přinesu.“ Důvěřivý zloděj asi to naše sídliště neznal a samou radostí z úspěšného lovu přehlédl malou cedulku označující sídlo policie. Stál na chodníku s bílou holí v ruce. Já jsem zatím projednal u okénka s dozorcím svoji záležitost. Policisté byli hoši mrštní a rychlí, Jeden vyskočil přízemním okénkem a druhý vyběhl z domovních dveří. Zmocnili se překvapeného zloděje a bílou hůl mi odevzdali. Poděkoval jsem a odešel domů s příjemným pocitem vzrušení z prožitého dobrodružství. A zloděj? Ten měl jistě dost času přemýšlet, proč nad ním zvítězil člověk tak bezbranný a ještě k tomu slepý.⁴⁶

Jak vedl nevidomý slepého

„Nevidomý muž přecházel po nástupním ostrůvku. Potřeboval se dostat na druhou stranu vozovky. Bylo to v době, kdy ještě nebyly přechody ozvučené. Sám se přejít bál a lidi kolem sebe oslovovat nechtěl. Nevěděl, jestli třeba nečekají na tramvaj. Jak tak nervózně přecházel sem a tam, zavadil o loket nějakého člověka, který se ho hned chytil za paži. Zaradoval se. Někdo se ho ujal, aby mu pomohl přejít. Netušil, že ten druhý je také slepý. I on si to drcnutím do ramene vysvětlil po svém. Někdo mu tu nabízí rámě, aby ho převedl přes cestu. A tak společně vykročili. V té době ještě nebyl provoz na cestách tak rušný, tak se šťastně dostali na druhou stranu. První pěkně poděkoval: „Děkuji vám, že jste mě převedl.“ „Ne, ne,“ protestoval druhý. „To já děkuji vám! Víte, já nevidím.“ „No, to já také ne,“ rozesmál se ten první.“⁴⁷

---

⁴⁶ MEDVEĎOVÁ, J., c. d. 2004, str. 64

⁴⁷ MEDVEĎOVÁ, J., *S bílou holí – příběhy nevidomých*. 2004, str. 67